

Tomasz Stanek

Kolegium Zarządzania i Finansów
Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

Rekomendacje Komitetu Bazylejskiego w zakresie oceny ryzyka kredytowego dla metody standardowej

Streszczenie

Autor w niniejszym artykule charakteryzuje oraz przedstawia spektrum proponowanych, w ramach konsultacyjnych dokumentów rewizyjnych Komitetu Bazylejskiego, zmian w zakresie podejścia do kwestii kalkulacji wymogów kapitałowych z tytułu ryzyka kredytowego, głównie z wykorzystaniem zewnętrznych ocen ratingowych. Artykuł ten ma na celu przybliżyć zrewidowane podejścia dla głównych ekspozycji portfela korporacyjnego, tj. ekspozycji wobec przedsiębiorstw, banków oraz ekspozycji zabezpieczonych na nieruchomościach, a także wskazać kierunek ewolucji ww. koncepcji w ramach konsultacji z zainteresowanymi instytucjami.

Słowa kluczowe: Komitet Bazylejski, wymogi kapitałowe, ryzyko kredytowe, ratingi zewnętrzne, ekspozycje korporacyjne, wagi ryzyka, aktywa ważone ryzykiem

Kody klasyfikacji JEL: G210, G280, G240

1. Wprowadzenie

Ryzyko kredytowe jest jednym z najistotniejszych elementów zarządzania ryzykiem w odniesieniu do struktury bilansowej oraz pozabilansowej polskich banków. Wymogi kapitałowe z tytułu ryzyka kredytowego stanowią od 85 do 92% całkowitego minimalnego wymogu kapitałowego¹. Dla całego sektora bankowego w Polsce na okres 6/2016, wymogi kapitałowe z tytułu poszczególnych rodzajów ryzyka stanowiły odpowiednio: ryzyko kredytowe 89,1%, ryzyko operacyjne 8,1%, ryzyko rynkowe i inne 2,8%². Jednocześnie z zaawansowanych metod kalkulacji wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka kredytowego na rynku polskim korzysta jedynie kilka banków z ograniczeniem do wybranych portfeli³, stanowiąc, że podstawowymi przepisami regulującymi adekwatność kapitałową w wymiarze ryzyka kredytowego jest metoda standardowa zadana przez przepisy CRR⁴, w której poszczególnym grupom ekspozycji zostają przypisane odpowiednie wartości wag ryzyka w ramach oceny ich charakterystyki, w szczególności dotyczącej: wiarygodności kredytowej finansowanego podmiotu, rodzaju ekspozycji, jej klasyfikacji bilansowej, waluty ekspozycji oraz terminu zapadalności produktu.

Jednym z głównych czynników determinujących wagę ryzyka kredytowego w metodzie standardowej jest zewnętrzna ocena kwalifikowanej agencji ratingowej⁵. Po wydarzeniach ostatniego kryzysu finansowego, ujawniającego niedoskonałość ewaluacji kredytowych zewnętrznych agencji ratingowych, ich mechaniczną implementację w przepis prawa regulujący kwestie ostrożnościowe sektora finansowego, a także niedostateczny nacisk na wewnętrzną ocenę ryzyka kredytowego

¹ Kalkulacja własna na podstawie sprawozdań finansowych rocznych za 2015 r. dla pięciu największych banków w 2015 r. pod względem wielkości aktywów: PKO BP, Pekao, BZWBK, mBank, ING Bank Śląski. Dodatkowo wymogi dotyczące kapitału wewnętrznego nieujęte w ramach obligatoryjnych wymogów kapitałowych w ramach Filara 1 są pochodną Filara 2 rozwiązań Komitetu Bazylejskiego pod nomenklaturą Bazylei III oraz procesu oceny adekwatności kapitału wewnętrznego banku pod nazwą ICCAP – Internal Capital Adequacy Assessment Process. Źródło: T. Cicirko, *Efektywne zarządzanie kapitałem banku komercyjnego w Polsce w świetle standardów adekwatności kapitałowej*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2012, s. 171–172.

² KNF, *Raport o sytuacji banków w I półroczu 2016 r.*, Warszawa 2016, s. 17.

³ W szczególności: mBank, Millenium, ING Bank Śląski, Citi Bank Handlowy.

⁴ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych, zmieniające rozporządzenie (UE) nr 648/2012, Dz. Urz. UE L 176 z 27.06.2013, zwane dalej CRR.

⁵ Art. 113 oraz 138 CRR.

przez instytucje finansowe⁶, kwestia ta jest ciągle elementem prac konsultacyjnych w organach doradczych, stanowiących ramy przepisów obowiązującego prawa. Obecne uregulowania prawne dotyczące wymogów kapitałowych z tytułu poszczególnych rodzajów ryzyka bankowego, obowiązujące w Unii Europejskiej pod nomenklaturą pakietu CRD IV/CRR, mają swoją genezę w wytycznych i rekomendacjach Bazylejskiego Komitetu Nadzoru Bankowego. Komitet pełni funkcję stałego forum kooperacji międzypaństwowej w obszarach nadzoru bankowego, którego celem jest osiągnięcie ponadnarodowej stabilności sektora finansowego. Środkiem do osiągnięcia zamierzonego celu jest opracowanie minimalnych jednolitych standardów nadzorczych w formie niewiążących rekomendacji (także standardów technicznych oraz wytycznych), które wskazują kierunki rozwoju sektora, unifikują ryzyka bankowe, usprawniając oraz zabezpieczając stosunki gospodarcze oparte na rynkach finansowych. Brak mocy prawnej postanowień Komitetu, dla celów ogólnego obowiązywania, wymaga formuł adaptacyjnych w ramach charakterystyki poszczególnych jurysdykcji. Od 2012 r. właściwe organy Komitetu prowadzą monitoring stopnia implementacji wytycznych w poszczególnych krajach stowarzyszonych. Obecnie skład Komitetu stanowią przedstawiciele Banków Centralnych 28 państw⁷.

Komitet Bazylejski na bieżąco publikuje konsultacyjne, rewizyjne dokumenty rekomendacyjne z propozycjami zmian w zakresie podejść do oceny ryzyka kredytowego kalkulowanego metodą standardową⁸, postulując w szczególności większe uniezależnienie się od ratingów zewnętrznych oraz większą koherentność metod (standardowej i podejść zaawansowanych⁹), celem większej adekwatności i wrażliwości

⁶ Financial Stability Board, *Principles for Reducing Reliance on CRA Ratings*, 27 October 2010.

⁷ T. Cikirko, *Efektywne...*, op.cit., s. 51.

⁸ Basel Committee on Banking Supervision, *Revision to the Standardized Approach to Credit Risk-Consultative Document*, March 2015; Basel Committee on Banking Supervision, *Revision to the Standardized Approach to Credit Risk-Second Consultative Document*, December 2015.

⁹ W ramach propozycji większej porównywalności podejścia standardowego oraz podejść zaawansowanych Komitet w dokumencie: *Capital Floors: The Design of A Framework Based on Standardised Approaches*, December 2014, proponuje zastosowanie podejścia standardowego jako punktu wyjścia dla szacunków wartości dolnych granic dla wymogów kapitałowych kalkulowanych metodami zaawansowanymi (ang. *standardised approach floor*) głównie ze względu na chęć mitygacji błędów szacunkowych modeli wewnętrznych.

Zmiany adresowane wobec metod zaawansowanych IRB, w ramach kalkulacji ryzyka kredytowego zawierają ponadto ideę oparcia kalkulacji wymogów kapitałowych wobec wybranych kategorii ekspozycji (wobec banków i instytucji finansowych, wobec dużych przedsiębiorstw zdefiniowanych jako podmioty w ramach grupy kapitałowej o skonsolidowanych aktywach przekraczających 50 bln EUR oraz wobec ekspozycji kapitałowych) tylko na metodzie standardowej, wskazując niewystarczającą zdolność banków do parametryzacji współczynników modeli metod zaawansowanych dla tych ekspozycji.

wymogów kapitałowych do jakości kredytowej podmiotów, a także porównywalności wyników pomiędzy instytucjami¹⁰.

W artykule zostanie zaprezentowany wpływ współczynnikowych propozycji Komitetu na kalkulację aktywów ważonych ryzykiem wybranego, polskiego banku uniwersalnego, dla ekspozycji wobec przedsiębiorstw, stanowiących ideę bankowości korporacyjnej¹¹. Charakterystyka danego portfela w ramach zaproponowanych mierników syntetycznych, a także udział ekspozycji z zewnętrzną oceną agencji ratingowych, pozwoli na obserwacje realnego wpływu zaproponowanych zmian na fluktuacje aktywów ważonych ryzykiem dla ekspozycji wobec przedsiębiorstw, a tym samym na wynikające zmiany wysokości wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka kredytowego. Artykuł przybliży również proponowane spektrum zmian dla innych, głównych ekspozycji portfela korporacyjnego, tj. ekspozycji wobec banków, ekspozycji zabezpieczonych na nieruchomościach, a także kierunek ewolucji zaproponowanych koncepcji w ramach konsultacji z zainteresowanymi instytucjami.

2. Propozycje zmian dotyczące ekspozycji wobec przedsiębiorstw

Pierwotna propozycja Komitetu opublikowana w materiale konsultacyjnym z rewizji podejścia standardowego w marcu 2015 r. postulowała całkowity brak referencji do ratingów zewnętrznych dla ekspozycji wobec przedsiębiorstw (które obecnie funkcjonują w ramach przepisów CRR w opcji pierwszej, wobec zewnętrznego ratingu dla danego kontrahenta, z preferencyjnym traktowaniem dla ekspozycji krótkoterminowych¹², oraz w opcji drugiej dla kontrahenta, który nie posiada zewnętrznej oceny kredytowej sporządzonej przez kwalifikowaną agencję, wobec wagi ryzyka rządu centralnego jurysdykcji, w której dany kontrahent jest zarejestrowany,

Wiecej na ten temat w dokumencie konsultacyjnym: *Reducing Variation in Credit Risk-Weighted Assets – Constraints on the Use of Internal Model Approaches*, March 2016.

¹⁰ Basel Committee on Banking Supervision, *Revision to the Standardized Approach to Credit Risk-Consultative Document*, March 2015 oraz *Revision to the Standardized Approach to Credit Risk-Second Consultative Document*, December 2015.

¹¹ R. Patterson, *Kompendium wiedzy z zakresu bankowości po polsku i angielsku*, Ministerstwo Finansów, Warszawa 2015, s. 135. Badanie zostało przeprowadzone na portfelu kredytowym segmentu bankowości korporacyjnej jednego z większych banków uniwersalnych w Polsce.

¹² Art. 131 CRR.

lub wagi 100% w zależności od tego, która waga jest wyższa¹³), podkreślając ponad brak adekwatności i wrażliwości wymogów zadanych zewnętrznymi ratingami, fakt niewielkiej dostępności zewnętrznej oceny jakości kredytowej dla tych ekspozycji. Nowymi determinantami ryzyka metody standardowej miały stać się współczynniki opierające się na przychodzie (obrotach) oraz dźwigni finansowej według poniższych zasad:

- przychody, determinowane dla ostatniego pełnego roku finansowego,
 - dźwignia finansowa, równa stosunkowi aktywów do kapitałów własnych,
- z relacją wartości ryzyka dla ekspozycji wobec przedsiębiorstw w ramach wnioskowania – im mniejsza dźwignia finansowa i większe przychody, tym niższe ryzyko kredytowe, jak w tabeli 1.

Tabela 1. Zaproponowane wagi ryzyka dla ekspozycji wobec przedsiębiorstw

Determinanty wagi ryzyka	Przychody ≤ 5 mln EUR	5 mln EUR < Przychody ≤ 50 mln EUR	50 mln EUR < Przychody ≤ 1 bln EUR	Przychody > 1 bln EUR
Dźwignia 1x-3x	100%	90%	80%	60%
Dźwignia 3x-5x	110%	100%	90%	70%
Dźwignia > 5x	130%	120%	110%	90%
Ujemne kapitały własne	300%			

Źródło: opracowanie własne na podstawie Basel Committee on Banking Supervision, *Revision to the Standardized Approach to Credit Risk- Consultative Document*, March 2015, s. 33.

Przeprowadzone badanie wpływu zastosowania współczynnikowych wartości wag ryzyka dla ekspozycji wobec przedsiębiorstw wybranego, polskiego banku uniwersalnego za półroczny okres sprawozdawczy, przedstawiono na rysunku 1.

Ekspozycje wobec przedsiębiorstw o obrotach większych niż 50 mln EUR wynosiły w analizowanym okresie od 78 do 81%, w tym średnio 11% wobec firm o obrotach rocznych przekraczających 1 bln EUR. Docelowe wartości dźwigni w ramach polityki kredytowej instytucji wynosiły maksymalnie 4,0x. Zmiana wartości aktywów ważonych ryzykiem w przeanalizowanym interwale czasu w ramach propozycji Komitetu wpłynęłaby na obniżenie wartości aktywów ważonych ryzykiem badanego portfela dla ekspozycji wobec przedsiębiorstw (średnio – 9,32%), głównie ze względu na zastosowanie 100% wagi ryzyka¹⁴ dla ekspozycji bez ratingu zewnętrznego.

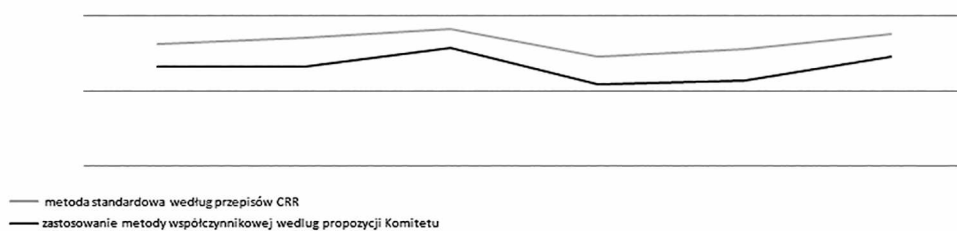
¹³ Art. 122 CRR.

¹⁴ Art. 122 ust. 2 CRR.

nego, w ramach przepisów CRR. W badanym okresie 89,7% ekspozycji nie posiadało ratingu zewnętrznego.

Rysunek 1. Porównanie zmian wartości aktywów ważonych ryzykiem dla ekspozycji wobec przedsiębiorstw portfela korporacyjnego polskiego banku uniwersalnego

Zmiana wartości aktywów ważonych ryzykiem dla ekspozycji wobec przedsiębiorstw dla korporacyjnego portfela polskiego banku uniwersalnego $\Delta = -9,32\%$ (półroczny interwał obserwacji)

	I	II	III	IV	V	VI
zmiana	8,43%	10,45%	6,54%	10,78%	11,65%	8,07%

Źródło: opracowanie własne.

Ponadto Komitet zaproponował na wzór metody IRB (ang. *internal ratings based*) wydzielenie ekspozycji dotyczących finansowania specjalistycznego dla: finansowania projektów (PF – *project finance*), finansowania obiektowego (OF – *object finance*), np. samoloty, statki, finansowania towarów (CF – *commodities finance*), finansowania aktywów nieruchomościowych (IPRE – *income producing real estate finance*), których głównym źródłem spłaty jest finansowane aktywo, oraz finansowania nabywania nieruchomości i ziemi bez zagwarantowanych umownych przepływów pieniężnych (ADC – *land acquisition development and construction*). Waga ryzyka dla powyższych rodzajów ekspozycji oprócz ADC została ustalona na min. 120% lub wagę wyższą, jeżeli ta wynika z profilu ryzyka kontrahenta. Dla finansowania ADC waga została ustalona na min. 150% lub wagę wyższą, według profilu ryzyka danego kontrahenta.

W odpowiedzi konsultacyjnej instytucje rynkowe zanegowały podejście współczynnikowe dla ekspozycji wobec przedsiębiorstw, odnosząc się do różnorodności optymalnych poziomów dźwigni finansowej w zależności od branży oraz sektora.

Wskazały także na istotne ograniczenia akcji kredytowej dla SME (ang. *small medium enterprise*), wobec wysokiej wyjściowej wagi ryzyka dla podmiotów z wartością obrotów poniżej 50 mln EUR. Wynikiem dalszej rewizji Komitetu było zaproponowanie powrotu do zewnętrznej oceny jakości kredytowej, jak w tablicy 2. Dodatkowo wprowadzono wymóg należytej staranności w ocenie adekwatności zewnętrznej oceny ryzyka ekspozycji, z obowiązkiem zastosowania wagi ryzyka większej niż wynikająca z ratingu zewnętrznego w sytuacji, gdy zaprezentowana ocena jakości kredytowej, a tym samym ryzyko w ocenie instytucji kredytującej, jest niewystarczająco doszacowane.

Tabela 2. Zrewidowana propozycja dotycząca wag ryzyka dla ratingów zewnętrznych dla ekspozycji wobec przedsiębiorstw

Zewnętrzny rating kontrahenta	AAA do AA–	A+ do A–	BBB+ do BBB–	BB+ do BB–	Poniżej BB–	Bez ratingu
Waga ryzyka	20%	50%	100%	100%	150%	100%

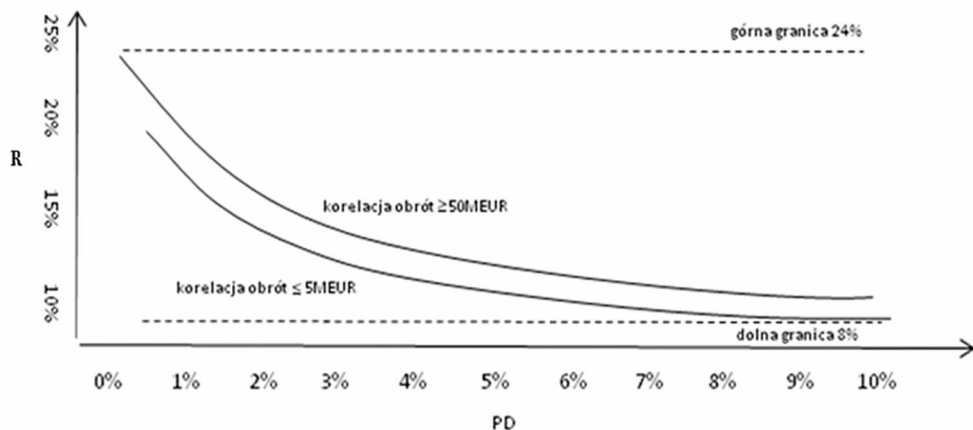
Źródło: opracowanie własne na podstawie Basel Committee on Banking Supervision, *Revision to the Standardized Approach to Credit Risk- Second Consultative Document*, December 2015, s. 31.

Dla ekspozycji banków, zarejestrowanych w jurysdykcjach niezezwalających na stosowanie do celów regulacyjnych zewnętrznych ocen ratingowych wobec swoich kontrahentów, zastosowano podejście klasyfikacji ekspozycji do tzw. ekwiwalentu klasy inwestycyjnej (ang. *investment grade*). Definicja klasy inwestycyjnej zawiera w szczególności wymogi w zakresie zdolności do terminowego wywiązywania się ze swoich zobowiązań finansowych, niezależnie od cyklu gospodarczego oraz uwarunkowań biznesowych – w takim wypadku ekspozycji może zostać przypisana waga ryzyka na poziomie 75%. Pozostałe niekwalifikujące się ekspozycje otrzymują wagę 100%. Ekspozycje wobec SME (przychody ≤ 50 mln EUR), bez względu na obowiązującą bank jurysdykcję, zostały potraktowane preferencyjną wagą ryzyka na poziomie 85% – Komitet uwzględnił zastosowaną w metodzie IRB korelację aktywów w zależności od osiąganego obrotów, ujętą na rysunku 2.

Instytucje rynkowe przychylnie odniosły się natomiast do wydzielenia ekspozycji dotyczących finansowania specjalistycznego, w szczególności transakcji PF, OF i CF, jednak również z determinantą wag ryzyka na podstawie zewnętrznych ocen jakości kredytowej (z wartościami referencyjnymi tożsamymi dla zrewidowanej propozycji dla ekspozycji wobec przedsiębiorstw).

Rysunek 2. Wartość współczynników korelacji (R) dla ekspozycji korporacyjnych w zależności od osiąganego obrotu rocznego przy różnych wartościach PD dla wzoru korekty z tytułu korelacji dla metody F-IRB:

$$R = 0,12 * (1 - e^{(-50PD)}) / (1 - e^{(-50)}) + 0,24 * (1 - e^{(-50PD)}) / (1 - e^{(-50)}) - 0,04 * (1 - (\min\{\max\{5, \text{roczne obroty}\}, 50\} - 5) / 45)$$

Źródło: opracowanie własne na podstawie T. Zieliński, *Założenia teoretyczne formuły IRB w ocenie wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka kredytowego banku*, „Bezpieczny Bank” 2013, nr 2–3 (51–52), s. 113.

Gdy zewnętrzny rating dotyczący finansowania specjalistycznego nie jest dostępny lub dotyczy ekspozycji banków zarejestrowanych w jurysdykcjach niezezwalających na stosowanie do celów regulacyjnych zewnętrznych oceny ratingowych:

- finansowanie obiektów (OF) oraz finansowanie towarów (CF) otrzymuje wagę ryzyka równą 120%;
- finansowanie projektów (PF) otrzymuje wagę ryzyka w zależności od fazy realizacji projektu:
 - przedoperacyjnej, definiowanej jako okres bez pozytywnych przepływów pieniężnych oraz bez amortyzacji długu – waga 150%,
 - pooperacyjnej, definiowanej jako okres z pozytywnymi przepływami pieniężnymi pokrywającymi wszystkie zobowiązania umowne w tym występującą amortyzację długu – waga 100%.

Ekspozycje IPRE i ADC zostały zaklasyfikowane do ekspozycji zabezpieczonych na nieruchomościach, zmieniając jednocześnie sposób determinowania ich jakości i przypisania odpowiadających wag ryzyka.

3. Propozycje zmian dotyczące ekspozycji wobec banków¹⁵

Brak referencji do ratingów zewnętrznych Komitet przewidział także w początkowym etapie rewizji metody standardowej dla ekspozycji wobec banków (które obecnie funkcjonują w ramach przepisów CRR w opcji pierwszej, wobec zewnętrznego ratingu dla danej instytucji, z preferencyjnym traktowaniem dla ekspozycji krótkoterminowych¹⁶, oraz w opcji drugiej, dla instytucji, które nie posiadają zewnętrznej oceny kredytowej sporządzonej przez kwalifikowaną agencję, wobec wagi ryzyka rządu centralnego jurysdykcji, w której dana instytucja jest zarejestrowana¹⁷), w zamian proponując uzależnienie wagi ryzyka kredytowego od dwóch determinant współczynnikowych: jakości aktywów (NPA – *non performing assets ratio*) oraz współczynnika adekwatności kapitałowej (CET1 – *common equity tier 1 ratio*) kalkulowanych jak poniżej:

$$\text{NPA} = (\text{Ekspozycje kredytowe oraz leasingowe w defalucie} - \text{zawiązane rezerwy} + \text{@Dłużne papiery wartościowe w defalucie oraz inne generujące odsetki} \times \text{CT1})$$

Współczynniki te zostały wybrane na podstawie analizy regresyjnej upadłości banków w różnych jurysdykcjach raportujących do Komitetu, wykazując najlepsze cechy predykcyjne dla zmiennych determinujących. Jednocześnie nie wprowadzały znaczącej komplikacji obliczeniowej przez koherentność zastosowanych definicji, będąc w generalnej percepcji współczynnikami zrozumiałymi dla uczestników rynku. Komitet, bazując na danych statystycznych dla wybranych zmiennych egzogenicznych, oszacował dane zakresy prawdopodobieństwa niewykonania zobowiązania (PD – *probability of default*), które z wykorzystaniem metody IRB zostały przełożone na odpowiednie wartości wag ryzyka, jak w tabeli 3.

¹⁵ Oraz innych instytucji finansowych spełniających wymogi ostrożnościowe, nadzorcze (w szczególności dotyczące kapitałów i płynności) oraz informacyjne, takie same jak banki. Ekspozycje wobec instytucji finansowych niespełniających tych wymogów traktowane są jak ekspozycje wobec przedsiębiorstw.

¹⁶ Art. 131 CRR.

¹⁷ Art. 120 oraz 121 CRR.

Tabela 3. Zaproponowane wagi ryzyka dla ekspozycji wobec banków

Determinanty wagi ryzyka	CET1 $\geq$ 12%	12% > CET1 $\geq$ 9,5%	9,5% > CET1 $\geq$ 7%	7% > CET1 $\geq$ 5,5%	5,5% > CET1 $\geq$ 4,5%	CET1 < 4,5%
NPA $\leq$ 1%	30%	40%	60%	80%	100%	300%
1% < NPA $\leq$ 3%	45%	60%	80%	100%	120%	
3% < NPA	60%	80%	100%	120%	140%	

Źródło: jak pod tab. 1, s. 31.

Wymogi te dodatkowo nakładały na kontrahenta odpowiednie zobowiązania informacyjne, a także przewidywały preferencyjne traktowanie dla ekspozycji krótkoterminowych rynku międzybankowego.

W odpowiedzi konsultacyjnej zainteresowane rynkowe instytucje finansowe ponownie zanegowały podejście współczynnikowe, powołując się na zbyt duże uproszczenie zastosowanych mierników oraz problemy adaptacyjne związane z różnymi reżimami księgowymi w ramach ujmowania wartości ekspozycji, w szczególności dla miernika NPA. Jednocześnie wskazały na kompleksowość i użyteczność ratingów zewnętrznych dla oceny ryzyka ekspozycji wobec banków, wykazując również aprobatę dla możliwości bardziej złożonej oceny ryzyka dla tego rodzaju ekspozycji w ramach podejścia standardowego, w szczególności dla ekspozycji bez ratingu. W konsekwencji Komitet wycofał się z pomysłu determinant współczynnikowych, rewidując mechaniczną uznawalność zewnętrznych ratingów kredytowych (podejście ECRA – *external credit risk assessment approach*) przez wprowadzenie należytej staranności w ocenie adekwatności zewnętrznej oceny ryzyka ekspozycji, z wymogiem zastosowania wagi ryzyka większej niż wynikająca z ratingu zewnętrznego w sytuacji, gdy zaprezentowana ocena jakości kredytowej, a tym samym ryzyko w ocenie instytucji kredytującej, jest niewystarczająco doszacowane. Czynności te nie mogą jednak prowadzić do zastosowania wagi ryzyka niższej niż wynikająca z zewnętrznej oceny jakości kredytowej. Wobec międzybankowych ekspozycji krótkoterminowych pozostawiono preferencyjne warunki traktowania, jak w tabeli 4.

Drugim aspektem będącym odpowiedzią na oczekiwania rynku, dotyczące:

- ekspozycji wobec banków bez zewnętrznej oceny ratingowej, instytucji kredytującej zarejestrowanej w jurysdykcji zezwalającej na stosowanie do celów regulacyjnych zewnętrznych ocen ratingowych, a także

- ekspozycji wobec banków, instytucji kredytującej zarejestrowanej w jurysdykcji niezezwalającej na stosowanie do celów regulacyjnych zewnętrznych ocen ratingowych,

jest wprowadzenie podejścia SCRA (ang. *standardised credit risk assesment approach*), które daje możliwość oceny ekspozycji wobec banków w ramach 3 klas, w przypisanymi wagami ryzyka według tabeli 5.

Tabela 4. Zrewidowana propozycja dotycząca wag ryzyka dla podejścia ECRA

Zewnętrzny rating kontrahenta	AAA do AA–	A+ do A–	BBB+ do BBB–	BB+ do B–	Poniżej B–
Waga ryzyka	20%	50%	50%	100%	150%
Waga ryzyka międzybankowych ekspozycji krótkoterminowych (zapadalność kontraktowa 3 miesiące i mniej)	20%	20%	20%	50%	150%

Źródło: jak pod tab. 1, s. 28.

Tabela 5. Zrewidowana propozycja dotycząca wag ryzyka dla podejścia SCRA

Zewnętrzny rating kontrahenta	Klasa A	Klasa B	Klasa C
Waga ryzyka	50%	100%	150%
Waga ryzyka międzybankowych ekspozycji krótkoterminowych (zapadalność kontraktowa 3 miesiące i mniej)	20%	50%	150%

Źródło: jak pod tab. 2, s. 29.

1. Klasa A (ryzyko małe) – ekspozycja wobec banku, który ma odpowiednią zdolność do wywiązywania się ze swoich zobowiązań finansowych terminowo, w ramach harmonogramu przewidywanych płatności, niezależnie od cyklu gospodarczego oraz uwarunkowań biznesowych. Kontrahent przekracza minimalne regulacyjne wymogi oraz bufony ostrożnościowe zadane przez odpowiednie przepisy prawa jurysdykcji, w której jest zarejestrowany.
2. Klasa B (ryzyko istotne) – zdolność do wywiązywania się ze swoich zobowiązań finansowych będzie zależna od cyklu gospodarczego oraz uwarunkowań biznesowych. Kontrahent nie spełnia co najmniej jednej wartości wymaganego bufora ostrożnościowego zadanego przez odpowiednie przepisy prawa jurysdykcji, w której jest zarejestrowany.
3. Klasa C (ryzyko duże) – zdolność do wywiązywania się ze swoich zobowiązań finansowych jest oszacowana z małym marginesem bezpieczeństwa. Niekorzystna

zmiana warunków gospodarczych lub biznesowych może prowadzić do niezdolności obsługi zadłużenia. Kontrahent nie spełnia co najmniej jednej wartości wymaganych, minimalnych wymogów regulacyjnych zadanych przez odpowiednie przepisy prawa jurysdykcji, w której jest zarejestrowany, lub wobec zaudytowanych sprawozdań finansowych kontrahenta została wydana przez audytora zewnętrznego opinia negatywna (lub wyrażona wątpliwość co do standingu finansowego podmiotu).

W każdym wypadku instytucja kredytująca ma możliwość zakwalifikowania ekspozycji do wyższej kategorii ryzyka. Międzybankowe ekspozycje krótkoterminowe są traktowane preferencyjnie. Ekspozycje w defaulcie otrzymują wagę ryzyka na poziomie 150%.

4. Propozycje zmian dotycząca ekspozycji zabezpieczonych hipotecznie

Podjęcie do ekspozycji zabezpieczonych hipotecznie na nieruchomościach mieszkalnych i komercyjnych również zostało poddane rewizji. Obecnie w ramach metody standardowego obliczania ryzyka kredytowego, wagi ryzyka determinowane są ze względu na spełnienie definicji ekspozycji w pełni i całkowicie zabezpieczonej na nieruchomości w ramach tzw. opcji narodowych¹⁸. Komitet także i w tym przypadku zauważył potrzebę zwiększenia adekwatności wag ryzyka od wskaźników rynkowych, którym dla obu typów ekspozycji miał stać się współczynnik LTV (ang. *loan to value*), wyrażający stosunek wartości ekspozycji kredytowej (z włączeniem wszystkich ekspozycji zabezpieczonych na danej nieruchomości o rankingu równym lub wyższym danemu zabezpieczeniu) do wartości nieruchomości¹⁹.

¹⁸ Art. 124–126 CRR.

¹⁹ Dla ekspozycji zabezpieczonych na nieruchomościach mieszkalnych wobec kontrahenta indywidualnego współczynnik LTV został uzupełniony współczynnikiem DSC (ang. *debt service coverage ratio*), determinującym zdolność do obsługi zadłużenia związanego z daną nieruchomością przez danego kontrahenta indywidualnego. Podjęcie oparte na DSC po konsultacjach rynkowych zostało jednak odrzucone ze względu na problemy adaptacyjne związane z różnymi reżimami księgowymi. Niemniej jednak ocena zdolności do obsługi zadłużenia przez mierniki syntetyczne stała się jednym z klasyfikacyjnych wymogów operacyjnych. Przepisy regulujące kwestie LTV oraz Dtl (ang. *debt to income*) w prawodawstwie polskim zostały w szczególności zawarte w Rekomendacji S dotyczącej dobrych praktyk w zakresie zarządzania ekspozycjami kredytowymi zabezpieczonymi hipotecznie.

Dodatkowo, determinantą ujmowania w kategorii nieruchomościowej, gdzie spłata zadłużenia była uniezależniona zasadniczo od przepływów generowanych przez daną nieruchomość, miały stać się koniunktywne wymogi operacyjne dotyczące finansowanej nieruchomości, tj. w szczególności:

- nieruchomość musiała być w pełni wybudowana i kompletna,
- zabezpieczenie na nieruchomości musiało być egzekwowalne we wszystkich dotyczących transakcji jurysdykcjach (w szczególności, jeżeli nieruchomość jest wybudowana w innej jurysdykcji niż jurysdykcja umowy finansującej),
- nieruchomość powinna być należycie wyceniona do wartości nie większej niż jej wartość rynkowa, celem ustalenia wartości LTV, będącej determinantą przypisanej wagi ryzyka, jak w tabeli 6.

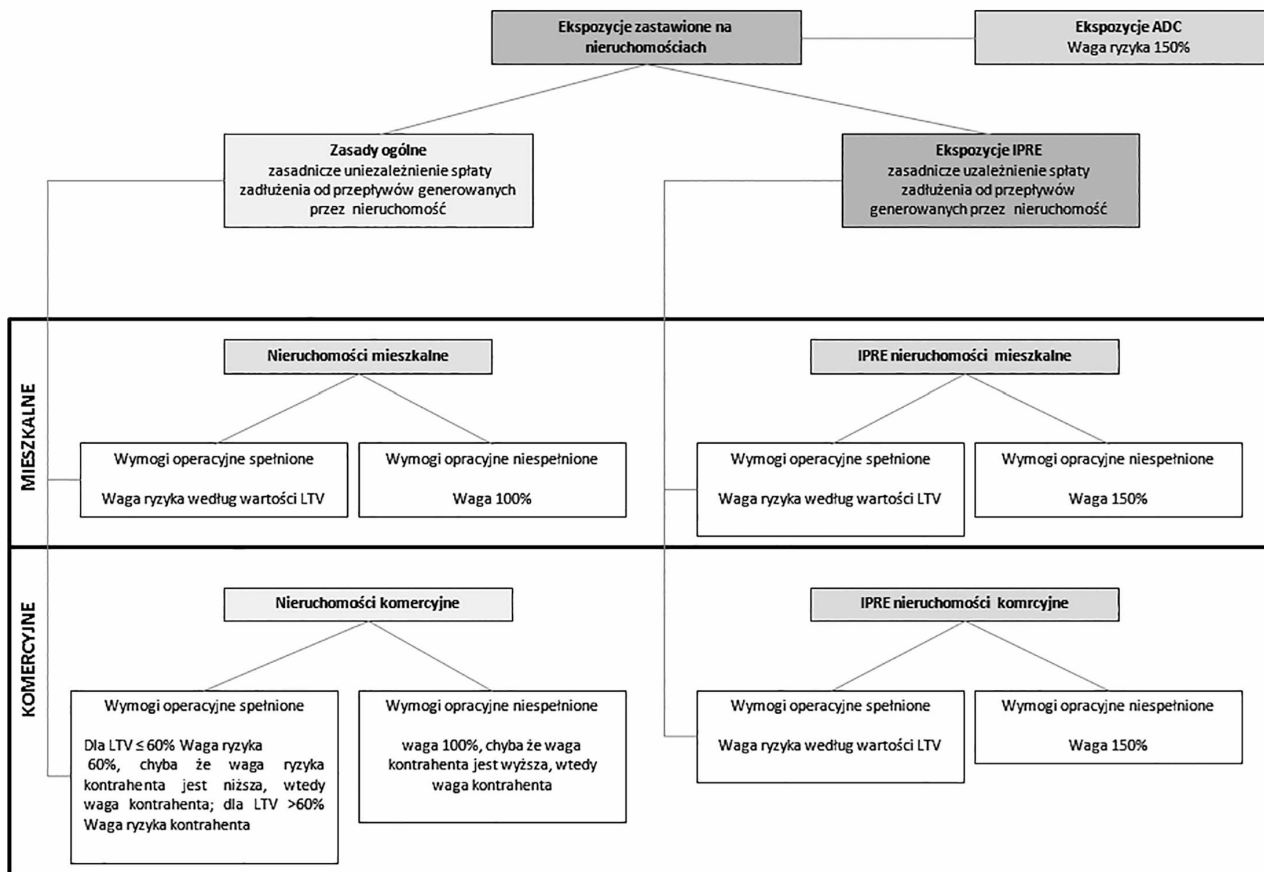
Tabela 6. Zaproponowane wagi ryzyka dla ekspozycji zabezpieczonych na nieruchomościach

Dla nieruchomości mieszkalnej							Dla nieruchomości komercyjnej		
LTV	LTV < 40%	40% ≤ LTV < 60%	60% ≤ LTV < 80%	80% ≤ LTV < 90%	90% ≤ LTV < 100%	LTV ≥ 100%	LTV < 60%	60% ≤ LTV < 75%	LTV ≥ 75%
Waga ryzyka	30%	40%	50%	70%	80%	100%	75%	100%	120%

Źródło: jak pod tab. 1, s. 36, 38.

Gdy zabezpieczona na nieruchomości ekspozycja nie spełniała ww. wymogów, była traktowana jako niezabezpieczona ekspozycja wobec przedsiębiorstw. Dodatkowo, Komitet wobec ekspozycji zabezpieczonych na nieruchomościach komercyjnych zostawił opcję narodową determinującą według uznania nadzorców fakt: 1) rozpatrywania ekspozycji zabezpieczonych na nieruchomościach komercyjnych za zbyt ryzykowne i ujęte jako niezabezpieczone ekspozycje wobec przedsiębiorstw lub 2) preferencyjnego traktowania warunkowego, po spełnieniu danych wymogów ostrożnościowych. Jednocześnie ekspozycje spełniające definicje finansowania typu IPRE i ADC związane z finansowaniem nieruchomości (w szczególności wskazujące fakt zasadniczego uzależnienia spłaty zadłużenia od przepływów generowanych przez daną nieruchomość lub niepewność, co do ich osiągnięcia) zostały włączone przez Komitet do kategorii finansowania specjalistycznego (opisane w punkcie 2 jako pierwotne propozycje Komitetu dotyczące ekspozycji wobec przedsiębiorstw).

Rysunek 3. Podsumowanie propozycji zmian w zakresie ekspozycji zabezpieczonych na nieruchomościach

Źródło: opracowanie własne na podstawie Basel Committee on Banking Supervision, *Revision to the Standardized Approach to Credit Risk – Second Consultative Document*, December 2015, s. 12.

Ponowna rewizja przeprowadzona przez Komitet po konsultacjach z instytucjami rynkowymi, wobec propozycji dla ekspozycji zabezpieczonych na nieruchomościach, pozwoliła na ukonstytuowanie podejścia opartego na zależności spłaty zadłużenia od przepływów pieniężnych generowanych przez zastawioną nieruchomość i objęcie kategorią nieruchomościową także ekspozycji, w których spłaty zadłużenia są zasadniczo zależne od przepływów generowanych przez daną nieruchomość. Co za tym idzie, kategorie finansowania specjalistycznego, takie jak IPRE i ADC zostały celem uspoźnienia podejścia do tematu nieruchomościowego, ekspozycjami zakwalifikowanymi do ekspozycji zabezpieczonych na nieruchomościach, z uzależnieniem ekspozycji klasy IPRE od współczynnika LTV, który zyskał uznanie respondentów rynkowych. Wymogi operacyjne przedstawione w pierwotnej rewizji zostały uzupełnione o kwestie skuteczności zaspokajania się z zabezpieczenia hipotecznego, kwestie oszacowania zdolności do obsługi zadłużenia determinowane miernikami syntetycznymi oraz kwestie dokumentacyjne. Podsumowanie propozycji zmian w zakresie ekspozycji zabezpieczonych na nieruchomościach przedstawiono na rysunku 3.

Jednocześnie wagi ryzyka przypisane do danych kategorii zostały ponownie określone przez Komitet, z uwzględnieniem rozszerzonych wymogów operacyjnych, według tabeli 7.

Dla ekspozycji kwalifikującej się do typu ADC, czyli finansowania nabywania nieruchomości oraz ziemi bez zagwarantowanych umownych przepływów pieniężnych, Komitet zaproponował sztywną wagę ryzyka na poziomie 150% bez odniesienia do wagi ryzyka kontrahenta.

W opublikowanych dokumentach konsultacyjnych dotyczących rewizji metody standardowej obliczania wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka kredytowego, poruszone zostały także kwestie: ekspozycji detalicznych, ekspozycji z podporządkowanymi roszczeniami zwrotnymi, ekspozycji w defaulcie, ekspozycji wobec wielostronnych banków rozwoju, korekty z tytułu różnic walutowych dla ekspozycji denominowanych w walucie innej niż przychody kontrahenta, a także rozważania zmiany w zakresie wartości współczynników konwersji CCF (ang. *credit conversion factors*), determinujących ekwiwalent bilansowy pozycji pozabilansowych, w szczególności dla ekspozycji skomitowanych warunkowo. Komitet poddał również pod dyskusję kwestię zmian w ramach metod ograniczania ryzyka kredytowego, dostępnych dla celów metody standardowej.

Tabela 7. Zrewidowana propozycja dotycząca wag ryzyka dla ekspozycji zabezpieczonych na nieruchomościach

Ekspozycje zabezpieczone na nieruchomości mieszkalnej, gdzie spłaty zadłużenia są zasadniczo niezależne od przepływów generowanych przez daną nieruchomość						
LTV	LTV ≤ 40%	40% < LTV ≤ 60%	60% < LTV ≤ 80%	80% < LTV ≤ 90%	90% < LTV ≤ 100%	LTV > 100%
Waga ryzyka	25%	30%	35%	45%	55%	Waga ryzyka kontrahenta lub 85% dla ekspozycji wobec SME
	Dla ekspozycji tej kategorii niespełniających wymogów operacyjnych została zaproponowana waga 100%					
Ekspozycje zabezpieczone na nieruchomości mieszkalnej, gdzie spłaty zadłużenia są zasadniczo zależne od przepływów generowanych przez daną nieruchomość						
LTV	LTV ≤ 60%			60% < LTV ≤ 80%	LTV > 80%	
Waga ryzyka	70%			90%	120%	
	Dla ekspozycji tej kategorii niespełniających wymogów operacyjnych została zaproponowana waga 150%					
Ekspozycje zabezpieczone na nieruchomości komercyjnej, gdzie spłaty zadłużenia są zasadniczo niezależne od przepływów generowanych przez daną nieruchomość						
LTV	LTV ≤ 60%			LTV > 60%		
Waga ryzyka	60%, chyba że waga ryzyka kontrahenta jest niższa, wtedy waga kontrahenta			Waga ryzyka kontrahenta ²⁰		
	Dla ekspozycji tej kategorii niespełniających wymogów operacyjnych została zaproponowana waga 100%, chyba że waga kontrahenta jest wyższa, wtedy waga kontrahenta					
Ekspozycje zabezpieczone na nieruchomości komercyjnej, gdzie spłaty zadłużenia są zasadniczo zależne od przepływów generowanych przez daną nieruchomość						
LTV	LTV ≤ 60%		60% < LTV ≤ 80%		LTV > 80%	
Waga ryzyka	80%		100%		130%	
	Dla ekspozycji tej kategorii niespełniających wymogów operacyjnych została zaproponowana waga 150%					

Źródło: jak pod tab. 1, s. 36–37.

²⁰ Przy $LTV > 100\%$ dla SME waga 85%.

5. Podsumowanie

Propozycje mające na celu aktualizację uwarunkowań adekwatnościowych dla jak najlepszego odzwierciedlenia profilu ryzyka ekspozycji oraz dążenie do większej koherentności i porównywalności zastosowanych regulacji, wydają się kluczowe dla stabilności funkcjonowania systemów finansowych. W konsekwencji analizy proponowanych zmian, pełne odejście od stosowania ratingów zewnętrznych z wnioskowanymi wag ryzyka tylko na podstawie zadanych determinant współczynnikowych, okazało się zbyt daleko idącym uproszczeniem, obciążonym adaptacyjnymi problemami operacyjnymi (jak np. różne reżimy księgowe). Niemniej jednak przeprowadzone badanie wykazało, że przy braku zewnętrznej oceny większości ekspozycji korporacyjnych wobec przedsiębiorstw danego portfela (89,7%), składających się z dużych firm o obrotach powyżej 50 mln EUR²¹ (od 78 do 81%) oraz konserwatywnej polityce kredytowej instytucji finansującej (dźwignia <4.0x), zastosowanie wskaźnikowych wag ryzyka zaproponowanych przez Komitet mogłoby prowadzić do obniżenia aktywów ważonych ryzykiem, a tym samym wymiernie wpłynąć na wymogi kapitałowe banku. Międzynarodowe instytucje finansowe wskazały jednak na kompleksowość i użyteczność stosowania ratingów zewnętrznych, a większą adekwatność kapitałową pozostawiły w ramach metod zaawansowanych, które wymagają dużo bardziej szczegółowego podejścia do kalkulacji profilu ryzyka. Rekomendacje Komitetu, wypracowane na drodze konsensusu z rynkiem, objęły również odejście od mechanicznej implementacji uregulowań ostrożnościowych, kładąc nacisk na adekwatność wewnętrznej ewaluacji ryzyka kredytowego oraz zastosowanych zewnętrznych ocen ratingowych, wprowadzając dodatkowo alternatywne podejścia dla traktowania ekspozycji w bankach zarejestrowanych w jurysdykcjach niezezwalających na stosowanie zewnętrznych ocen ratingowych, w szczególności w przypadku ekspozycji wobec banków oraz przedsiębiorstw. Dla ekspozycji zabezpieczonych na nieruchomościach wypracowany został model oparty na zależności spłaty zadłużenia od przepływów pieniężnych generowanych przez zastawioną nieruchomość z determinantą współczynnikową LTV, a ekspozycje, których dotyczy finansowanie specjalistyczne, stały się oddzielnymi kategoriami klasyfikacyjnymi, celem lepszego odzwierciedlenia osadzonego w nich ryzyka, w zgodzie z metodyką podejścia IRB.

²¹ Niekwalifikujących się pod definicję SME w zgodzie z Zaleceniem Komisji z dnia 6 maja 2003 r. dotyczącym definicji przedsiębiorstw mikro, małych i średnich, Dz.U. L 124 z 20.5.2003.

Bibliografia

1. Basel Committee on Banking Supervision, *Capital Floors: the Design of a Framework Based on Standardised Approaches*, December 2014.
2. Basel Committee on Banking Supervision, *Revision to the Standardized Approach to Credit Risk – Consultative Document*, March 2015.
3. Basel Committee on Banking Supervision, *A Brief History of the Basel Committee*, October 2015.
4. Basel Committee on Banking Supervision, *Reducing Variation in Credit Risk-Weighted Assets – Constraints on the Use of Internal Model Approaches*, March 2016.
5. Basel Committee on Banking Supervision, *Revision to the Standardized Approach to Credit Risk – Second Consultative Document*, December 2015.
6. Cicirko T., *Efektywne zarządzanie kapitałem banku komercyjnego w Polsce w świetle standardów adekwatności kapitałowej*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2012.
7. European Parliament, *Upgrading the Basel Standards: from Basel III to Basel IV?* [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/587361/IPOL_BRI\(2016\)587361_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/587361/IPOL_BRI(2016)587361_EN.pdf)
8. Financial Stability Board, *Principles for Reducing Reliance on CRA Ratings*, October 2010.
9. KNF, *Raport o sytuacji banków w I półroczu 2016 r.*, Warszawa 2016.
10. KNF, *Rekomendacja S dotycząca dobrych praktyk w zakresie zarządzania ekspozycjami kredytowymi zabezpieczonymi hipotecznie*, Warszawa 2013.
11. KPMG, *Basel Committee Revised Proposals for the Standardised Approach to Credit Risk*, <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/pdf/2016/01/in-the-details.pdf>
12. Patterson R., *Kompendium wiedzy z zakresu bankowości po polsku i angielsku*, Ministerstwo Finansów, Warszawa 2015.
13. Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych, zmieniające rozporządzenie (UE) nr 648/2012, Dz. Urz. UE L 176 z 27.06.2013.
14. Zalecenie Komisji z dnia 6 maja 2003 r. dotyczące definicji przedsiębiorstw mikro, małych i średnich, Dz.U. L 124 z 20.5.2003.
15. Zieliński T., *Założenia teoretyczne formuły IRB w ocenie wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka kredytowego banku*, „Bezpieczny Bank” nr 2–3(51–52), BFG Warszawa 2013.

Basel Committee's recommendations to the credit risk standardized approach framework

Summary

The article characterizes proposed changes within the framework of Basel Committee's consultative documents in regard to the credit risk capital requirements calculation based mainly on external ratings. This article aims to introduce revised approaches for the main corporate portfolio exposures i.e. exposures to entrepreneurs, exposure to banks and exposures secured by real estate, and also indicates a further direction of the above mentioned concepts changes being developed together with concerned institutions.

Keywords: Basel Committee, capital requirements, credit risk, external rating, corporate exposures, risk weights, risk weighted assets
